

ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ЗАТВЕРДЖЕНО

Приймальною комісією

Протокол № _____

«12» _____ 2021 р.

Заступник голови Приймальної
комісії

Ю. О. Каганов

ПРОГРАМА ФАХОВОГО ВСТУПНОГО ВИПРОБУВАННЯ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ І ЛІТЕРАТУРИ

на основі здобутого освітнього (освітньо-кваліфікаційного) рівня освіти
та для осіб, які не менше одного року здобувають освітній ступінь бакалавра

Освітній ступінь бакалавр

Спеціальність 014 Середня освіта

Спеціалізація 014.01 Середня освіта (Українська мова і література)

Освітня програма Середня освіта (Українська мова і література)

Запоріжжя

2021

I. Пояснювальна записка

1. Мета фахового вступного випробування з української мови і літератури – з'ясувати рівень теоретичних знань та практичних навичок вступників, які не менше одного року здобувають освітній ступінь бакалавра і бажають навчатись за неспорідненими спеціальностями з метою формування рейтингового списку та конкурсного відбору вступників на навчання за освітнім ступенем бакалавр спеціальності 014 Середня освіта спеціалізації 014.01 Середня освіта (Українська мова і література) в межах ліцензованого обсягу спеціальності.

2. Форма фахового вступного випробування.

Випробування проходить у кілька етапів:

- на початку засідання голова фахової комісії розпечатує пакет з варіантами білетів, що виносяться на вступне фахове випробування;
- абітурієнти дають письмову відповідь на питання екзаменаційного білету у письмовій формі. Тривалість письмового етапу – 60 хвилин;
- співбесіда з абітурієнтами з питань екзаменаційного білету;
- обговорення членами фахової комісії відповідей та оголошення оцінки студентам.

3. Білети: структура білету.

Білет фахового вступного випробування містить два питання: перше – з історії української літератури, друге питання – з теорії сучасної української літературної мови.

4. Вимоги до відповіді вступника.

Відповідь на питання, включені до програми співбесіди з сучасної української літературної мови, передбачає й виявлення знання студентами обов'язкової та додаткової спеціальної літератури, як навчальної, так і наукової. Основні теоретичні положення мають самостійно аргументуватися студентами та ілюструватися достатньою кількістю прикладів.

У відповіді з української літератури необхідно оперувати дефініціями жанру, аналізувати художні твори під заданим кутом зору, зокрема: визначати проблематику, конфлікт твору, здійснювати пообразний аналіз, визначати складові елементи сюжету, засоби характеротворення та інше, здійснювати порівняльний аналіз кількох творів.

Аналізуючи поетичні твори, необхідно визначати ідейно-тематичну основу художнього полотна, бачити особливості його архітекτονіки, з'ясовувати зображально-виражальні засоби, відповідь підкріплювати прикладами, цитуванням.

Студент повинен також знати імена дослідників української літератури, основні літературознавчі розвідки, присвячені творчості письменників певного періоду.

Випускник має орієнтуватися в поняттях: літературний процес, традиції та новаторство, творчий метод, напрям, течія, визначати особливості використання тропів та синтаксичних фігур у художніх творах різних родів.

У відповіді на співбесіду необхідно продемонструвати вміння аналізувати художні твори відповідно до вимог найновіших теоретико-практичних надбань сучасного літературознавства. Студент має виробити власну думку про наукову, художню, історичну та естетичну цінність твору, не боячись полемізувати з думкою дослідників.

Відповіді студента на всі запитання – основні та додаткові – повинні виголошуватися чіткою літературною мовою. Культура усного мовлення – показник загального рівня освіченості й фахової підготовки студентів-філологів.

Знання й уміння студентів оцінюються комісією за відповідними критеріями.

II. Критерії оцінювання

Для особи, яка претендує на зарахування за ступенем бакалавра:

Високий рівень (175-200 балів) вступник отримує, виявивши такі знання та вміння: в повній мірі засвоїв увесь програмний матеріал, показує знання не лише основної, але й додаткової літератури, наводить власні міркування, робить узагальнюючі висновки, використовує знання з суміжних галузевих дисциплін, вдало наводить приклади.

Достатній рівень (150-174 балів) вступник отримує, виявивши такі знання та вміння: має високий рівень знань і навичок. Відповідь повна, логічна, з елементами самостійності,

але містить деякі неточності або пропуски в неосновних питаннях. Можливе слабке знання додаткової літератури, недостатня чіткість у визначенні понять.

Задовільний рівень (124-149 балів) вступник отримує, виявивши такі знання та вміння: в загальній формі розбирається у матеріалі, але відповідь неповна, неглибока, містить неточності, робить помилки при формулюванні понять, відчуває труднощі, застосовуючи знання при наведенні прикладів.

Низький рівень (100-123 балів) вступник отримує, виявивши такі знання та вміння: в загальній формі розбирається у матеріалі, допускає суттєві помилки при висвітленні понять, на додаткові питання відповідає не по суті.

До участі у конкурсі не допускається (0-99 балів), якщо вступник виявив знання та вміння: не знає значної частини програмного матеріалу, допускає суттєві помилки при висвітленні понять, на додаткові питання відповідає не по суті.

III. Структура програми

Українська мова

Тема 1. Лексикологія. Загальні відомості про українську мову, аспекти її вивчення, формування (різні теорії про походження. Українська літературна мова як унормована форма загальнонародної мови української нації, її ознаки, форми існування. **Групи слів на основі лексичного значення.** Поняття про омонімію, паронімію, синонімію, антонімію як лексико-семантичні категорії слів, що складаються на основі лексичного значення. Групування омонімів, паронімів, синонімів, антонімів. **Шари української лексики.** Систематизація української лексики з різних точок зору: за походженням, за активністю вжитку, щодо стилістичного використання. Характеристика основних шарів лексики за походженням: споконвічні та запозичені (найдавніші – сучасні, їх групи, семантичні, фонетичні, словотвірні, морфологічні особливості) слова. Поняття про інтернаціоналізми, екзотизми, варваризми, слова-кальки. Освоєння запозичень в українській мові: лексичне, фонетичне, граматичне. Групи активної і пасивної лексики. Історизми та архаїзми, групування, відмінності, стилістична роль. Неологізми, їх групи, фіксація, використання в різних стилях.

Тема 2. Фразеологія української мови. Поняття про фразеологію як науку про систему стійких сполучень слів: її предмет, завдання, зв'язок з іншими розділами мовознавства, підрозділи фразеології. Фразеологізм, його ознаки, зв'язки зі словом, вільними словосполученнями та сполученнями слів, реченнями. Традиційні класифікації фразеологічних одиниць.

Тема 3. Фонетика. Фонетика як розділ мовознавчої науки про звукову систему мови, її предмет, завдання, зв'язок з іншими розділами мовознавства. Транскрипція і транслітерація. Особливості звукової системи української мови. Голосні фонети, їх творення, співвідношення з приголосними. Класифікація голосних за місцем і способом творення, за участю губ. Варіантні вияви голосних в українській мові. Приголосні фонети, їх кількісний склад, творення, фонологічні особливості. Класифікації приголосних: за місцем і способом творення, за участю голосу й шуму, за твердістю. Видозміни звуків у мовному потоці. Асиміляція, дисиміляція, види (за напрямком, за якоюсь з ознак, за місцем розташуванням звуків, за характером виявлення), відмінність між ними.

Тема 4. Орфографія української мови. Правопис і орфографія, їх співвідношення. Короткі відомості з історії українського правопису. Поняття орфограми. Орфографічна система української мови, її складники. Особливості української орфографії.

Тема 5. Способи творення слів в українській мові. Поняття про спосіб словотворення. Класифікація способів словотворення. Морфологічні способи словотворення. Змішані способи творення складних слів. Способи неморфологічного творення слів: морфолого-синтаксичний, лексико-синтаксичний, лексико-семантичний.

Тема 6. Морфологія. Іменник. Поняття про іменник як центральну частину мови. Лексичне значення, морфологічні ознаки та синтаксична роль іменників. Семантико-граматичні категорії іменників. Категорія роду, її значення, способи й засоби вираження. Категорія числа, її значення. Категорія відмінка. Система відмінків в українській мові.

Основні значення відмінків. Принципи поділу іменників на відміни та групи. Іменники, що перебувають поза відмінами. Особливості відмінювання іменників I-IV відмін. Невідмінювані іменники. **Прикметник.** Прикметник як частина мови. Значеннєві розряди прикметників. Якісні прикметники, їхні граматичні особливості. Категорія ступенів порівняння прикметників. Відносні та присвійні прикметники, їхні властивості. Перехідні групи прикметників. Форма прикметників (повна – стягнена / нестягнена і коротка). Особливості відмінювання прикметників твердої і м'якої груп. **Числівник.** Числівники як лексико-граматичний клас слів, їхнє місце в системі частин мови. Семантичні розряди числівників. Структурні розряди числівників. Особливості синтаксичного зв'язку числівників з іменниками. Відмінювання і вживання числівників. Питання про порядкові назви в сучасному мовознавстві. **Займенник.** Статус займенника в сучасному мовознавстві та його місце в системі частин мови. Розряди займенників за значенням, їхні граматичні параметри. Особливості відмінювання займенників. **Дієслово.** Дієслово як центральна частина мови. Типи дієслівних утворень. Відмінювані / невідмінювані, дієвідмінювані / недієвідмінювані дієслівні форми. Інфінітив як початкова форма дієслова, його становлення в українській мові. Граматичні особливості інфінітива. Загальнодієслівні граматичні категорії. Категорія виду. Типи видових пар в українській мові. Дієслівна категорія перехідності / неперехідності. Дієслівна категорія стану. Дієслова, що перебувають поза категорією стану. Дієслівна категорія способу. Дієслівна категорія часу, її зв'язок з категоріями способу і виду. Категорія особи дієслів. Категорія числа дієслів. Рід як іменна категорія дієслів. Дієслівні основи. Дієвідміни дієслова. **Дієприкметник.** Статус дієприкметника в сучасному мовознавстві. Значення дієприкметника, його подвійна граматична природа. Активні, пасивні дієприкметники, їх творення. Безособові дієслівні форми на -но, -то. **Дієприслівник.** Наукові підходи до визначення морфологічної сутності дієприслівника в сучасній лінгвістиці. Значення та граматичні особливості дієприслівників доконаного й недоконаного виду, їх творення. **Прислівник.** Становлення прислівника як частини мови, його периферійний характер. Специфічність лексичного значення, морфологічної природи та синтаксичних ознак прислівника. Розряди прислівників за значенням. Творення прислівників. **Службові слова. Прийменник.** Питання про статус службових слів у сучасному мовознавстві. Формування системи прийменників української мови. Функції прийменників. Групи прийменників за походженням і будовою. Семантичні розряди прийменників. Вживання прийменників з певними відмінками. Основні значення та синоніміка прийменникових конструкцій в українській мові. **Сполучник.** Становлення системи сполучників в українській мові. Групи сполучників за походженням, будовою, вживанням. Розряди сполучників за функцією в реченні. Сполучники сурядності, групи сурядних сполучників. Сполучники підрядності, групи підрядних сполучників. Сполучні слова, їхня відмінність від сполучників. Основні критерії і способи розмежування омонімічних сполучників і сполучних слів. **Частки.** Походження і функції часток. Групи часток за походженням, будовою і місцем у реченні. Функціонально-семантична класифікація часток. **Інтер'єктиви.** Вигуки, граматична специфіка. Місце вигуків у системі частин мови. Групи вигуків за походженням і будовою. Функціональні групи вигуків. Звуконаслідувальні слова та їхня роль. Функціональні групи звуконаслідувальних слів.

Українська література

Тема 1. Історія української літератури IX-XVIII століть. Оригінальна література Київської Русі. Літопис як історична і літературна пам'ятка (Початковий літопис, Повість минулих літ, Київський літопис, Галицько-Волинський літопис). Ораторське письменство. Агіографічні твори про місцевих святих. Києво-Печерський патерик. Паломницька література. «Поученіє» Володимира Мономаха. «Слово о полку Ігоревім» – **перший художній твір епохи Київської Русі.** Історія відкриття і публікації твору. Дослідження пам'ятки. Проблема автентичності тексту. Проблема авторства. Датування, хронологічні рамки «Слова...». Історична основа поеми. Жанр твору. «Слово...» як історичне джерело. Переклади і переспіви пам'ятки. Вплив «Слова...» на українську літературу. **Виникнення і**

розвиток полемічної літератури. Передумови виникнення полемічної літератури. Криза православної церкви та спроби її подолання. **Творчість І. Вишенського.** Соціально-історичні умови. Модель біографії, прийнята наукою. Світоглядні і суспільні позиції І. Вишенського: підкреслена тенденційність, відхід від ренесансних позицій, повернення до ранньохристиянських ідеалів, протиставлення православної та католицької цивілізацій, осуд використання світської науки й освіти. Літературний доробок полеміста. Два періоди творчості. «Послання до єпископів»: композиція, проблематика, стиль твору. Дослідження творчості І. Вишенського. **Поетична, філософська та байкарська творчість Г. Сковороди.** Біографія Г. Сковороди та історія її вивчення. Барокові та просвітительські тенденції у творах письменника. Збірка «Сад божественних пісень»: структура, характер взаємодії епіграфів і віршів, семантика назви (біблійні образи й мотиви; соціально-етична проблематика в піснях 10, 20; інтерпретація панегіричної поезії (пісні 25-27)). Елементи пейзажної лірики в піснях 3, 13, 18. Філософська проза Г. Сковороди, її жанрова самобутність. Збірка «Байки Харківські»: час і місце появи, структура, джерела сюжетів творів. Тематичні групи творів, образне втілення в них головних засад філософії Г. Сковороди. Місце Г. Сковороди в розвитку української літератури. **Козацькі літописи XVII – XVIII ст.** Поняття про козацькі літописи. Літопис Самовидця як зразок історико-мемуарної прози. Літературна версія історії України в літописі Григорія Граб'янки. Літопис Самійла Величка – наймонументальніший твір козацького літописання. Образ Б. Хмельницького в козацьких літописах.

Тема 2. Історія української літератури 10–60 років XIX століття.
І. Котляревський. Життя і творчість. Короткі біографічні відомості. Робота над «Енеїдою», особливості видання. Поетика жанру бурлескно-травестійного твору у зв'язку з жанровими характеристиками «Енеїди» як бурлескно-травестійної поеми. Народність, оптимізм твору, художні засоби. Природа сміху в «Енеїді». Ідея оновлення світу. Ідейно-художня система твору. Сучасне котляревствознавство: а) свято «національного єднання всіх українців»; б) «Енеїда» в системі літератури українського бароко; в) міфологема «Нового Риму» в «Енеїді». І. Котляревський – зачинатель української драматургії I половини XIX століття. Класицизм і драматургія. Особистісне, національне, загальнолюдське у «Наталці Полтавці». «Наталка полтавка» і «Москаль-чарівник» – «малоросійські опери». **Г. Квітка-Основ'яненко. Життєвий і творчий шлях.** Г. Квітка-Основ'яненко – зачинатель прози в українській літературі. Бурлескно-реалістичні оповідання Г. Квітки-Основ'яненка. Повість «Конотопська відьма». Сатирична спрямованість твору. Система образів. Драматургія Г. Квітки-Основ'яненка. «Приїзжий из столицы, или Суматоха в уездном городе» – перша спроба сатиричного зображення негативних явищ тогочасної дійсності. Дилогія «Дворянские выборы» і «Дворянские выборы, часть вторая или Выбор исправника». Конфлікт п'єси «Шельменко – волостной писар». Обвинувачувальний пафос п'єси «Шельменко-денщик». Колорит образів дилогії. Жанрові особливості малоросійської опери «Сватання на Гончарівці». Сентиментально-реалістичні твори Г. Квітки-Основ'яненка. Повість «Маруся» як доказ спроможності української мови і літератури творити «і звичайне, і ніжненьке, і розумне, і полезне». Повість «Сердешна Оксана» – попередниця поеми Т. Шевченка «Катерина». Роман «Пан Халявський» Г. Квітки-Основ'яненка – сімейна хроніка життя українського панства XVIII століття. **Український романтизм.** Складність і протеїзм феномена романтизму. Хронологія та передумови романтизму. Принципи творчої програми українських поетів-романтиків. Основні тематично-стильові течії. Драматичні жанри в українському романтизмі. Романтична проза. Балада – емблематичний жанр українського романтизму. Творчість О. Афанасьєва-Чужбинського. Л. Боровиковський – піонер українського романтизму. Від травестії до перекладів. Стиль романтичних балад. Історичні реалії у творах. П. Білецький-Носенко. Життя і творчість. П. Білецький-Носенко і літературний процес I половини XIX століття. Життєвий шлях. Літературна спадщина: а) казки; б) байки; в) балади; г) поема «Горпинида, чи Вхопленая Прозерпина». А. Метлинський. Життєвий і творчий шлях. Короткі біографічні відомості. Збірка «Думки і

пісні та ще дещо». Стаття «Заметки относительно южнорусского языка» як передмова до збірки. Суперечності світогляду А. Метлинського. Віктор Забіла – типовий поет-романтик, співець людського почуття. Збірка «Співи крізь сльози» – своєрідна матеріалізація основної настроєвої тональності світосприймання В. Забіли. Особливості ліричного доробку М. Петренка. **Життя Т. Шевченка. Ранній період творчості.** Поява «Кобзаря» та «Гайдамаків» (1838-1842). Еволюція балади в творчому доробку Т. Шевченка. Становлення Т. Шевченка як поета. Українська романтична балада і балади Т. Шевченка. Спільне та своєрідне. Особливості балад Т. Шевченка: а) образи; б) конфлікт; в) пейзаж; г) ліричні відступи; д) образно-тропичні засоби. Життя і творчість Т. Шевченка періоду трьох літ». Подорож на Україну (1843). У Запоріжжі. Т. Шевченко і В. Репніна. Поема «Тризна». Жанрово-стилістичне спрямування поеми «Сон». Знову в Петербурзі (1844-1845). Подорож Т. Шевченка на Україну» (1845-1847). На Україну. Т. Шевченко і Ф. Кошиць. Образ гуманіста у поемі «Єретик». Поема-містерія «Великий льох». Послання «І мертвим, і живим...». Візія майбутнього у поезії «Як умру, то похороните...». Участь Т. Шевченка у Кирило-Мефодіївському товаристві. Життя і творчість Т. Шевченка періоду заслання. У казематі (1847). Цикл поезій «В казематі». Заслання (Орська фортеця – Аральська експедиція – Оренбург (1847-1850). У Новопетрівському укріпленні (1850-1857). Побутово-етологічна поема «Варнак». Азійський період життя Т. Шевченка. Кос-Аральська експедиція. «Жіноча» лірика Т. Шевченка. Ще один арешт. Експедиція у гори Каратау. Т. Шевченко і А. Ускова. Проза російською мовою. Синкретизм художнього мислення у прозі Шевченка. Повісті Т. Шевченка і розвиток повістєвого жанру в українській літературі. «Щоденник» Т. Шевченка. Нижегородський період творчості Т. Шевченка. Т. Шевченко і Марко Вовчок. Третій арешт. Нова варіація жіночих образів у поемі «Марія». Т. Шевченко і Л. Полусмакова. **П. Куліш. Життя і творчість.** Біографічні відомості. Рання творчість. Поетична творчість. Роман «Чорна рада»: специфіка жанру.

IV. Список рекомендованої літератури з української мови

1. Бабій І., Вільчинська Т. Сучасна українська літературна мова. Морфологія : навч. посіб. 3-є вид., переробл. і доповн. Тернопіль : Навчальна книга-Богдан, 2016. 184 с.
2. Граматика сучасної української літературної мови. Морфологія / І. Вихованець, К. Городенська, А. Загнітко, С. Соколова; за ред. К. Городенської. Київ : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2017. 752 с.
3. Євтушина Т. Сучасна українська літературна мова. Синтаксис словосполучення і простого ускладненого речення : навч. посіб. для студ. пед. вишів III – IV рівнів акредитації; Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Ушинського», каф. укр. філології і методики навчання фахових дисциплін. Одеса : Букаєв Вадим Вікторович, 2019. 188 с.
4. Лаврінець О., Симонова К., Ярошенко І. Сучасна українська літературна мова. Морфеміка. Словотвір. Морфологія. Київ : Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2019. 524 с.
5. Плющ М., Грипас О. Системна організація граматичної будови української мови. Таблиці. Схеми : навч. посіб. Київ : Вид. дім «Слово», 2015. 264 с.
6. Українська мова : унормування, розунормування, перевнормування (1920–2015) / зредагував С. Вакуленко за участі К. Каруник. Харків : Харків. історико-філол. тов-во, 2018. 356 с.
7. Цілина М. Сучасна українська літературна мова. Синтаксис складного речення. Київ : Університет «Україна», 2017. 228 с.

з української літератури

1. Давня українська література. Київ : Центр навч. літератури, 2018. 450 с.
2. Давня література : курс лекцій із дисципліни «Фольклор і давня література» / укладач Г. Калантаєвська. Суми : Сумський державний університет, 2015. 71 с.

3. Давня українська література : словник-довідник / авт.-уклад. Б. Білоус, П. Білоус, О. Савенко; за ред. П. Білоуса. Київ : Видавничий центр «Академія», 2015. 208 с.
4. Історія української літератури (кін. XIX – поч. XXI ст.) : у 10 т. Київ : Академія, 2019. Т. 6 : На розламах міжвоєнного двадцятиліття / Ю. Ковалів. 528 с.
5. Кузьменко В. Історія української літератури XX – поч. XXI ст. : у 3 т. Київ : Акдемвидав, 2017. Т. 1. 592 с.; Т. 2. 536 с.; Т. 3 544 с. Т. 592 с.
6. Історія української літератури : у 12 т. / НАН України, Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України Т. 3: література XIX ст. (1800-1830) / наук. ред. М. Бондар, Ю. Кузнецов; автори 3-го т. : М. Бондар, Л. Мороз, І. Лімборський, Є. Нахлік, П. Михед, Л. Каневська, Ю. Кузнецов; редкол. : В. Дончик (голова), Л. Скупейко (заступник голови), Н. Бойко (вчений секретар) та ін.; заг. ред. Видання В. Дончик. Київ : Наукова думка, 2016, 750 с.
7. Історія української літератури : у 12 т. / заг. ред. видання В. Дончика; редкол. : В. Дончик, Л. Скупейко, Н. Бойко та ін. Т. 2 : давня література (друга половина XVI – XVIII ст.) / наук. ред. : В. Сулима, М. Сулима. Київ : Наукова думка, 2014. 840 с.
8. Історія української літератури : у 12 т. / заг. ред. В. Дончика; редкол. : В. Дончик, Л. Скупейко, Н. Бойко та ін. Київ : Наукова думка, 2014. Т. 4 : Тарас Шевченко / автор І. Дзюба; наук. ред. М. Жулинський. 783 с.

Голова фахової атестаційної комісії

В. О. Кравченко